

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій
Кафедра психології, політології та соціокультурних технологій

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Психологія роботи з персоналом

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський) рівень
Спеціальність	053 Психологія
Освітня програма	Психологія

Затверджено рішенням Ради з якості факультету
іноземної філології та соціальних комунікацій

Протокол від 27 серпня 2019 р. № 1
Голова Ради з якості факультету
іноземної філології та соціальних комунікацій

_____ Баранова С.В.

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Суми 2019 р.

**ДАНІ ПРО РЕЦЕНЗУВАННЯ ТА ПОГОДЖЕННЯ
РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

Розробники:

**Павленко Володимир Петрович, старший
викладач кафедри психології, політології та
соціокультурних технологій**

**Дементов Володимир Олександрович,
к.н.держ.упр., доцент кафедри психології,
політології та соціокультурних технологій**

Рецензування робочої програми навчальної дисципліни	протокол № 4 від 21 травня 2019 р. Прізвище, ініціали, посада рецензента та/або дата і номер протоколу засідання експертної ради роботодавців		
Розглянуто та схвалено на засіданні робочої проектної групи (РПГ) освітньої програми «Психологія» (назва освітньої програми)	протокол від 6 червня 2019 р. № 12		
	Керівник РПГ (гарант освітньої програми)	_____	Іванова Т. В. (прізвище, ініціали)
Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри психології, політології, соціокультурних технологій (назва кафедри)	протокол від 2 вересня 2019 р. № 2		
	Завідувач кафедри	_____	Світайло Н. Д. (прізвище, ініціали)

Дані про перегляд робочої програми навчальної дисципліни:

Навчальний рік, в якому вносяться зміни	Номер додатку до робочої програми з описом змін	Зміни розглянуто і схвалено			
		Дата та номер протоколу засідання РПГ	Підпис керівника РПГ (гаранта освітньої програми)	Дата та номер протоколу засідання кафедри	Завідувач кафедри

I. СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1. Загальна інформація про навчальну дисципліну	
Повна назва навчальної дисципліни	Групова динаміка та соціометрія в трудовому колективі
Повна офіційна назва закладу вищої освіти	Сумський державний університет
Повна назва структурного підрозділу	Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій. Кафедра психології, політології та соціокультурних технологій
Розробник(и)	Павленко Володимир Петрович, старший викладач кафедри психології, політології та соціокультурних технологій Дементов Володимир Олександрович, к.н.держ.упр., доцент кафедри психології, політології та соціокультурних технологій
Рівень вищої освіти	Перший рівень вищої освіти, НРК України – 6 рівень; QF-LLL – 6 рівень; FQ-EHEA – перший цикл.
Семестр вивчення навчальної дисципліни	16 тижнів протягом 4-го семестру
Обсяг навчальної дисципліни	Обсяг дисципліни становить 5 кредитів ЄКТС, 150 годин, з яких 48 годин становить контактна робота з викладачем (24 години – лекції, 24 години – практична робота. 102 години становить самостійна робота студента.
Технологія навчання	Навчальна дисципліна реалізується на денній формі навчання
Мова(и) викладання	Українська мова
2. Місце навчальної дисципліни в освітній програмі	
Статус дисципліни	Навчальна дисципліна обов'язкова для освітньої програми 053 «Психологія»
Передумови для вивчення дисципліни	Необхідні знання з наступних дисциплін: «Вступ до спеціальності», «Загальна психологія», «Історія психології», «Соціальна психологія», «Соціологія», «Політологія».
Додаткові умови	Додаткові умови відсутні

Обмеження	Обмеження відсутні
3. Мета навчальної дисципліни	
<p>Метою викладання навчальної дисципліни є підвищення компетентності студентів у науці та мистецтві організації та згуртування трудових колективів, процесів управління та лідерства в них, у досягненні взаєморозуміння та гармонізації внутрішньогрупових відносин, методів аналізу структури та розвитку цих відносин, налагодження координації та співробітництва між членами трудового колективу.</p>	
4. Зміст навчальної дисципліни	
<p>Програма курсу складається із 12 тем, які передбачають вивчення таких питань як: <i>історія вивчення групової динаміки; концепції та моделі розвитку малої групи; група як система, рупова ідентичність; класифікація малих груп; групоутворення у трудовому колективі; структура взаємостосунків у малих групах; групове рішення та груповий вплив, явище конформізму; способи діагностики соціально-психологічного клімату та структури групи; психологічні бар'єри та проблеми, конфлікти та шляхи їх подолання; лідерство та управління в трудовому колективі; управління комунікаціями в організації та групі; управління груповим та організаційним розвитком.</i></p> <p><i>Тема 1. Історія вивчення групової динаміки.</i></p> <p>Експериментальний метод та групова динаміка в теорії поля Курта Левіна. Напруженість потреб та намірів у динамічній системі групової діяльності. Інтерпсихологічні проблеми, структура мети та вплив фрустрації на людську діяльність.</p> <p>Концепції послідовників К. Левіна - Д. Креча, Р. Кратчфілда та Н. Лівсона: конфлікт як наслідок фрустрації бажань накладеними суспільством обмеженнями та заборонами, групова динаміка як механізм досягнення збалансованості між потребами індивіда та функціями групи, а також інтерналізація індивідом групових обмежень і перехід зовнішнього конфлікту на внутрішньо-особистісний рівень, рівень мотиваційних конфліктів із можливим скороминущим та стійким ефектом.</p> <p>Соціометричний підхід Я.Л. Морено. «Доктрина людських відносин» та потреба в приналежності до групи, за Е. Мейо. Групова ідентифікація в теорії соціальної ідентичності Г. Теджфелата Дж. Тернера.</p> <p>Інтераціоналістська концепція: група як рухливе сполучення індивідуальної активності, взаємовпливу символічних значень та особистого ставлення до перших двох. Модель групової поведінки Дж. Хоманса: взаємовплив індивідуальних дій, емоційного ставлення, скоординованої поведінки та групових норм.</p> <p><i>Тема 2. Концепції та моделі розвитку малої групи.</i></p> <p>Ефект фасилітації за Н. Тріплетом та Ф. Олпортом. Групоутворення в організації: причини, цілі, об'єкти, суб'єкти. Класифікація груп, їхні характеристики та завдання. Групове членство: сумісність, однорідність, погодженість, розмір групи.</p> <p>Чинники «привабливості групи» за Л. Фестінгером, Г. Карлсоном та Т. Ньюкомом. Спонукальні властивості групи: привабливість, подібність цінностей та установок членів групи; відповідність групових цілей потребам членів групи; чіткість визначення цілей та успіх групи в їх досягненні; задоволеність групою діяльністю; характер керівництва і прийняття рішень; соціально-психологічний клімат групи (групова атмосфера); структурні властивості (статусно-рольові характеристики) групи; особливості розвитку комунікативних мереж; кількісні показники групи.</p> <p>Емоційна та ділова сфера життєдіяльності у двовимірній моделі розвитку групи за Б. Такменом. Стадії розвитку групи за М. Вудкоком і Д. Френсісом: притирання, ближній бій, експериментування, ефективність і зрілість. Р. Бейлс: діловий та емоційний аспекти</p>	

групи, функціональна спеціалізація її учасників та диференціація їх позицій, а також інтеграція групи на протипагу диференціації ролей у ній.

Тема 3. Група як система. Групова ідентичність.

Етапи формування групи: роз'єднаність, згуртованість, спрацьованість. Експерименти І. Альтмена та Д. Тейлора: психологічна сумісність та міжперсональні межі (захист особистого простору, територіальна поведінка в групі). Теорія діяльнiсного опосередкування міжособистісних стосунків у групі та «ціннісно-орієнтаційна єдність» за А. В. Петровським. Системно-процесуальна модель розвитку групи М. Чемерса.

Операціональні цілі групи (побудова системи комунікацій) та символічні цілі (побудова системи норм та цінностей), за А. Бавеласом.

Інтегральні психологічні характеристики: громадська думка, психологічний клімат, групові інтереси, групові норми та цінності, групова ідеологія.

Емерджентні властивості групи: соціально-демографічна композиція, структура та рольовий баланс, соціальний контроль, групова динаміка, групова ідентичність.

Групова суб'єктність та групова ідентичність. Різномірність групи як прояв неоднорідності міжгрупових ідентичностей. Когнітивний, емоційний та поведінковий рівень групової ідентичності. Інгруповий фаворитизм. Аутгрупово ворожість як спосіб консолідації групи. Етноцентризм, груповий нарцисизм та культивуація «образу ворога» як негативні прояви ідентичності групи.

Тема 4. Класифікація малих груп.

Формальні та неформальні групи, принципи відмінності їх поведінки. Великі й малі групита їх диференціюючі ознаки. Групи членства і референтні групи (та «передбачаюча соціалізація» в них).

Типи природних груп за специфікою взаємостосунків, за М. Аргайлом: сім'я, підлітково-юнацькі групи, робочі групи, комітети або групи з вирішення проблем, тренінгові або терапевтичні групи.

Типи малих груп за рівнем розвитку згуртованості: асоціація, дифузна група, корпорація та колектив. Особливості групових цінностей та структури.

Тема 5. Групоутворення у трудовому колективі.

Міжгрупові взаємодії у процесі розвитку трудового колективу. Фази групового розвитку. Допомога групі в її русі до більшої ефективності. Базові приклади групової взаємодії. Групова згуртованість та розпад груп. Групове мислення та феномен групового ризику.

Ідіосинкразійний кредит лідера за Е. Холландером, нормативний вплив меншості як стимул зростання пізнавальної активності членів групи, внутрішньогруповий конфлікт, ефекти поляризації та зсуву до ризику. Психологічна сумісність.

Теорія групової сінтальності та синергії Р. Кеттелла. Психологічний клімат у трудовому колективі. Методи оцінки психологічного клімату та рівня сформованості колективу. Кадровий аудит та консалтинг, профілювання посад, профорієнтація, рекрутинг, кар'єрний та лайф-коучинг, «тім-білдінг» та інші форми тренінгової та консультативної роботи по розвитку «людського капіталу».

Оцінка мотивації та трудового настрою колективу. Методика «Карта інтересів» Є. О. Клімова. Методика вивчення мотивації професійної діяльності К. Замфір. Методика діагностики ціннісних орієнтацій в кар'єрі Е. Шейна. Тест Дж. Холланда на визначення професійної спрямованості та професійного типу особистості.

Тема 6. Структура взаємостосунків у малих групах.

Соціальний статус, цінності, норми, санкції. Групові цінності, збіг особистих та групових цінностей. Соціальні та групові ролі: соціологічний структуралізм та психологічний інтеракціонізм. Групові ролі ділового лідера, емоційного лідера, ситуаційного лідера, активіста, аутсайдера. Статусно-рольові очікування та поведінка. Рольова поведінка членів груп у процесі прийняття групових рішень.

Становлення формальних та неформальних ролей у групах. Неформальні ролі (або «непродуктивна ігрова поведінка», за Ємельяновим Ю.М.): «душа компанії», «цап-відбувайло», «домашній клоун», «добродійний мораліст», «критик», «нещасливець, що потребує допомоги», «велика шишка» тощо. Рольові конфлікти, їх вплив на групову взаємодію та продуктивність спільної діяльності. Теорія статусних очікувань (Дж. Бергер, М. Зельдич). «Соціальна драматургія» І. Хофмана.

Групові ролі в трудовому колективі: модератор дискусій та координатор дій, генератор ідей, ентузіаст-натхненник, контролер-аналітик, комунікатор-посередник, шукач зовнішніх вигод, ретельний виконавець, неамбітний роботяга, шліфувальник результатів. Ролі за К. Рудестамом, пов'язані з рішенням завдань (ініціатор, натхненник, розробник, гармонізатор, координатор, примиритель) та наданням підтримки (контролер, диспетчер, оцінювач, нормувальник, погонич, ведений).

Тема 7. Групове рішення та груповий вплив. Явище конформізму.

Проблема прийняття групового рішення: переваги і недоліки, вплив феноменів «зсуву до ризику», групової нормалізації та поляризації, «group-think» (групового мислення, групового духу). Експеримент Дж. Стоунер. Типи розв'язання групових завдань і необхідні ключові навички за М. Вудкоком та Д. Френсісом. Методи прийняття групових рішень: «брейнстормінг» А. Осборна та метод синектики У. Гордона.

Соціальний вплив у групі за М. Дойчем і Г. Джерардом: нормативний (тиск більшості) та інформаційний (тиск меншості). Експерименти М. Шерифа, С. Аша, С. Мілграма, С. Московічі. Теорія соціального поштовху Б. Латане.

Групова згуртованість. Міжособистісна сумісність. Рівень референтності та конформізму в групі. «Ми-свідомість» та груповий контроль. Лідерство та девіантність у групі.

Тема 8. Способи діагностики соціально-психологічного клімату та структури групи

Динамічні процеси в групах та методи їх вивчення (інтеракційний аналіз, методика вивчення згуртованості колективу). Тести А. Фідлера, В. Шпалінського. Методика оцінки мікроклімату В. М. Завьялова, визначення індексу групової згуртованості К. Сішора та цінніно-орієнтаційної єдності групи (ЦОЄ) В. С. Івашкіна та В. В. Онуфрієва.

Кількісні та якісні методи. Методи оцінки «зовнішніх» показників соціально-психологічного клімату (спостереження та експеримент). Методи оцінки «внутрішніх» показників клімату (інтерв'ю, анкетування, фокус-група, соціометрія, референтометрія, методики виявлення ступеня конфліктності в колективі та методики визначення рівня ситуативної й особистісної тривожності).

Методи опосередкованого, через статистичні показники, отримання інформації про соціально-психологічний клімат (експертна оцінка клімату; аналіз документів про плинність кадрів, частоту конфліктів, кількість порушень дисципліни співробітниками; виявлення мотивації співробітників та їх ставлення до праці через аналіз змісту та якості продуктів їх діяльності).

Тема 9. Психологічні бар'єри та проблеми. Конфлікти та шляхи їх подолання.

Бар'єри комунікації та інші психологічні бар'єри в міжособистісній та груповій взаємодії. Поняття фрустрації та конфлікту. Причини та види конфліктів. Структура конфлікту.

Схеми розвитку конфлікту за К. Левінім. Конструктивна та деструктивна поведінка опонентів у конфлікті та чинники, що впливають на неї. Методи контролю та керування емоціями під час конфлікту.

Закономірність динаміки конфлікту. Картографічний метод аналізу конфлікту. Критика як чинник стабілізації нормативної поведінки в процесі конфлікту. Техніка управління конфліктом та методи його вирішення.

Стрес та його компоненти. Концепція стресів, вплив стресів на виконання роботи і здоров'я. Чинники та джерела стресів. Когнітивні, емоційні та поведінкові копінг-стратегії.

Тема 10. Лідерство та управління в трудовому колективі.

Поняття лідерства. Теорії лідерства. Типи та стилі лідерства. Покарання та заохочення лідерства. Використання теорій лідерства під час відбору персоналу та в тренінгу.

Континуум стилів керування Р. Лайкерта (експлуататорсько-авторитарний; прихильно-авторитарний; консультативно-демократичний; партисипативно-демократичний), сітка (ГРІД) стилів керування Р.Блейка та Дж.Моутона (зовнішнє благополуччя, збіднене управління, авторитарно-ділове, збалансоване управління, групове управління); теорія «життєвого циклу» П. Херсі та К. Бланшара (вказівки, продаж, участь, делегування).

Типи соціальної влади за Д. Френчем і Б. Равеном: влада винагороди, примусу, легітимна, експертна та референтна. Керівництво як системний феномен, що регулює імовірнісний характер зв'язку між найважливішими його змінними (ситуаційна модель керування Ф. Фідлера). Керівництво як реалізація обміну в системі взаємодії «керівник – група (підлеглий)» (моделі Д. Грена, Дж. Хоманса). Керівництво як когнітивний феномен, що є наслідком процесів соціального сприйняття (модель С. Гріна і Т. Мітчелла).

Влада, її засади, форми і тактичні прийоми. Джерела влади в організації. Підлеглисть і зона індіферентності. Модель прийняття управлінських рішень В. Врума і А. Джаго. Опір владному тиску в групах (сугестія та контрсугестія, створення коаліцій). Методи корекції поведінки в системі «керівник-підлеглий» у світлі нової філософії менеджменту.

Організаційна політика, її види, зв'язок із владою. Управлінські перспективи влади і впливу. Засоби психологічного впливу на поведінку підлеглих. Емпауермент: делегування повноважень як метод формування потрібних зразків поведінки. Контроль та поведінка.

Тема 11. Управління комунікаціями в організації та групі.

Комунікативний потенціал групи, його структура та розвиток. Централізована та децентралізована комунікативна мережа. Способи комунікації в групі за А. Бавеласом: «коло», «змія», «штурвал», «ігрек», «павутина».

Модель процесу комунікації. Функції міжособової комунікації в групах (когнітивна – пізнання, перцептивна – сприйняття, інтерактивна – взаємодія). Вербальна та невербальна комунікаційна поведінка. Підвищення особистої об'єктивності в контактах.

Комунікативні бар'єри. Ефективні засоби комунікації та їх вплив на групову поведінку. Транзакційний аналіз міжособової комунікації. Види психологічної техніки спілкування. Формальна та неформальна комунікація. Організаційні чутки та напрями їх використання.

Види спілкування: формальний контакт масок, примітивне (прагматичне) спілкування, формально-рольове (статусне) спілкування, ділове (неособистісне) спілкування, міжособистісне (дружнє) спілкування, маніпулятивне спілкування, світське спілкування.

Комунікативні вміння менеджера: формування та вдосконалення.

Тема 12. Управління груповим та організаційним розвитком.

Поняття організаційного розвитку. Життєвий цикл організації. Концепція організаційного розвитку. Поняття організаційних змін. Джерела, цілі, напрями, принципи розвитку організації. Принципи та моделі організаційного розвитку.

Проблеми організаційного розвитку. Проблеми управління змінами. Процес організаційних змін. Принципи та методи управління змінами. Чинники успіху при управлінні змінами. Аналіз стейкхолдерів. Модель процесу управління організаційними змінами Л. Грейнера (тиск і спонукання, посередництво і переорієнтація уваги, діагностика та

усвідомлення, знаходження нового рішення, експеримент і виявлення наслідків, підкріплення і згода).

Поняття протидії (опору) змінам з боку персоналу. Аналіз готовності до змін. Причини опору (протидії). Принципи та методи подолання протидії змінам. Оцінювання потенційного опору та його мінімізація.

5. Очікувані результати навчання навчальної дисципліни

Після успішного вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти зможе:

РН1	Застосовувати одержані знання для проведення наукового аналізу стану й напрямів розвитку групової динаміки у конкретному трудовому колективі
РН2	Проводити соціологічні та психологічні дослідження процесів групової динаміки, виявляти основні тенденції їх розвитку та прогнозувати можливі їх наслідки
РН3	Аналізувати отримані результати та розробляти рекомендації для прийняття управлінських та психологічно-виховних рішень, а також розроблення ефективних стратегій розвитку організації та формування політики оптимальної мобілізації людських ресурсів
РН4	Працювати в групі та налагоджувати скоординовану роботу в ній, реалізувати заходи, пов'язані із організацією інформаційного та емоційного обміну з метою досягнення порозуміння всередині групи
РН5	Виявляти об'єктивні причини й суб'єктивні умови виникнення міжособистісних та організаційних конфліктів, а також планувати найефективніші методи їх вирішення та знаходити прийнятні компроміси
РН6	Оцінювати психологічну сумісність та знаходити найкращі для трудової ефективності варіанти міжособистісної взаємодії, а також надавати керівництву рекомендації по підборі та розстановці кадрів і по методам досягнення їх згуртованості та спрацьованості..
РН7	Працювати в багатопрофільній команді, застосовуючи навички ефективного міжособистісного та групового спілкування, лідерства та управління

6. Роль навчальної дисципліни у досягненні програмних результатів

Програмні результати, досягнення яких забезпечує навчальна дисципліна:

ПРН 1	Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання
ПРН 5	Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проективні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги
ПРН 6	Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження

ПРН 7	Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки
ПРН 9	Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання
ПРН 12	Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.
ПРН 14	Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості.

7. Види навчальних занять та навчальної діяльності

7.1 Види навчальних занять

Видами навчальних занять при вивченні дисципліни є лекції (Л) і практичні заняття (ПЗ).

Л 1. Історія вивчення групової динаміки.

ПЗ 1. Історія вивчення групової динаміки

1. Теорія поля Курта Левіна.
2. Групова динаміка як механізм досягнення збалансованості між потребами індивіда та функціями групи.
3. Соціометричний підхід Я.Л. Морено.
4. Потреба в приналежності до групи (за Е. Мейо) та теорія соціальної ідентичності Г. Теджфелата Дж. Тернера.
5. Взаємовплив символічних значень інтеракціоністській концепції та модель групової поведінки Дж. Хоманса.

Л 2. Концепції та моделі розвитку малої групи.

ПЗ 2. Концепції та моделі розвитку малої групи

1. Ефект фасилітації за Н. Тріплетом та Ф. Олпортом.
2. Чинники «привабливості групи» за Л. Фестінгером, Г. Карлсоном та Т. Ньюкомом.
3. Двовимірна модель розвитку групи за Б. Такменом.
4. Стадії розвитку групи за М. Вудкоком і Д. Френсісом.
5. Діловий та емоційний аспекти групиза Р. Бейлсом.

Л 3. Група як система. Групова ідентичність.

ПЗ 3. Група як система. Групова ідентичність

1. Етапи формування групи: роз'єднаність, згуртованість, спрацьованість. Експерименти І. Альтмена та Д. Тейлора.
2. Інтегральні та емерджентні властивості групи. Системно-процесуальна модель розвитку групи М. Чемерса.
3. «Ціннісно-орієнтаційна єдність» за А. В. Петровським. Операціональні та символічні цілі групи за А. Бавеласом.
4. Групова ідентичність: когнітивний, емоційний та поведінковий рівень.
5. Інгруповий фаворитизм та аутгрупова ворожість як спосіб консолідації групи. Етноцентризм, груповий нарцисизм та культивування «образу ворога» як негативні прояви ідентичності групи.

Л 4. Класифікація малих груп.

ПЗ 4. Класифікація малих груп

1. Формальні та неформальні групи, принципові відмінності їх поведінки.
2. Великі й малі групування їх диференціюючі ознаки.
3. Групи членства і референтні групи (та «передбачаюча соціалізація» в них).
4. Типи природних груп за специфікою взаємостосунків (за М. Аргайлом).
5. Типи малих груп за рівнем розвитку згуртованості: асоціація, дифузна група, корпорація та колектив.

Л 5. Групоутворення у трудовому колективі.

ПЗ 5. Групоутворення у трудовому колективі

1. Фази групового розвитку та міжгрупові взаємодії у цьому процесі.
2. Ідіосинкразійний кредит лідера, нормативний вплив меншості, ефекти поляризації та зсуву до ризику.
3. Психологічний клімат і рівень сформованості трудового колективу та методи їх оцінки.
4. Кадровий аудит, профілювання посад, профорієнтація, рекрутинг, коучинг, «тім-білдінг» та інші форми розвитку «людського капіталу».
5. Оцінка мотивації та трудового настрою колективу і визначення професійної спрямованості особистості.

Л 6. Структура взаємостосунків у малих групах.

ПЗ 6. Структура взаємостосунків у малих групах

1. Соціальні та групові ролі: соціологічний структуралізм та психологічний інтеракціонізм.
2. Становлення формальних та неформальних ролей у групах. Статусно-рольові очікування та поведінка.
3. Рольові конфлікти, їх вплив на групову взаємодію та продуктивність спільної діяльності.
4. Теорія статусних очікувань Дж. Бергера і М. Зельдича та «соціальна драматургія» І. Хофмана.
5. Групові ролі в трудовому колективі.

Л 7. Групове рішення та груповий вплив. Явище конформізму.

ПЗ 7. Групове рішення та груповий вплив. Явище конформізму

1. Проблема прийняття групового рішення. Експеримент Дж. Стоунер.
2. Типи розв'язання групових завдань за М. Вудкоком та Д. Френсісом. Методи прийняття групових рішень.
3. Соціальний вплив у групі за М. Дойчем і Г. Джерардом. Теорія соціального поштовху Б. Латане.
4. Експерименти М. Шерифа, С. Аша, С. Мілграма, С. Московічі.
5. Рівень референтності та конформізму в групі. Лідерство та девіантність у групі.

Л 8. Способи діагностики соціально-психологічного клімату та структури групи

ПЗ 8. Способи діагностики соціально-психологічного клімату та структури групи

1. Кількісні та якісні методи досліджень.
2. Інтеракційний аналіз групової взаємодії.
3. Спостереження та експеримент.
4. Анкетування: вимоги до складання анкети та інтерпретація результатів.
5. Інтерв'ю та фокус-група.
6. Соціометрія та референтометрія.
7. Методики визначення рівня конфліктності та тривожності.
8. Аналіз документів та аналіз змісту і якості продуктів діяльності.
9. Методики оцінки мікроклімату В. М. Завьялова, А. Фідлера, В. Шпалінського.
10. Визначення індексу групової згуртованості К. Сішора та цінніно-орієнтаційної єдності колективу.

Л 9. Психологічні бар'єри та проблеми. Конфлікти та шляхи їх подолання.

ПЗ 9. Психологічні бар'єри та проблеми. Конфлікти та шляхи їх подолання

1. Бар'єри комунікації та інші психологічні бар'єри в міжособистісній та груповій взаємодії.
2. Поняття фрустрації та конфлікту.
3. Види та структура конфлікту.
4. Причини виникнення та загострення конфліктів.
5. Конструктивна та деструктивна поведінка у конфлікті.
6. Методи контролю та керування емоціями під час конфлікту.
7. Методики визначення рівня конфліктності та тривожності.
8. Картографічний метод аналізу конфлікту.
9. Динаміка конфлікту. Техніка управління конфліктом та методи його вирішення.
10. Чинники та джерела стресів. Когнітивні, емоційні та поведінкові копінг-стратегії.

Л 10. Лідерство та управління в трудовому колективі.

ПЗ 10. Лідерство та управління в трудовому колективі

1. Лідерство, його чинники, функції та ознаки за різними теоріями.
2. Типи та стилі лідерства.
3. Використання теорій лідерства під час відбору персоналу та в тренінгу.
4. Типи соціальної влади за Д. Френчем і Б. Равеном.
5. Концепції функцій та цілей керівництва (Ф. Фідлера, Дж. Хоманса, Т. Мітчелла).
6. Психологічний сенс різних стилів управління (за К. Левінім, Р. Лайкертом, Р.Блейком та Дж.Моутоном, П. Херсі та К. Бланшаром).
7. Модель прийняття управлінських рішень В. Врума і А. Джаго.
8. Методи корекції поведінки в системі «керівник-підлеглий» у світлі нової філософії менеджменту.
9. Організаційна політика, її види та зв'язок із владою.
10. Емпауермент: делегування повноважень як метод формування потрібних зразків поведінки.

Л 11. Управління комунікаціями в організації та групі.

ПЗ 11. Управління комунікаціями в організації та групі

1. Комунікативний потенціал групи, його структура та розвиток. Способи комунікації в групі.
2. Моделіта функції процесу комунікації. Формальна та неформальна комунікація.
3. Комунікативні бар'єри. Ефективні засоби комунікації та їх вплив на групову поведінку.
4. Транзакційний аналіз міжособової комунікації. Види та техніки спілкування.
5. Комунікативні вміння менеджера. Організаційні чутки та напрями їх використання.

Л 12. Управління груповим та організаційним розвитком

ПЗ 12. Управління груповим та організаційним розвитком

1. Розвиток формальної, неформальної та напівформальної структури групи.
2. Життєвий цикл організації. Принципи та моделі організаційного розвитку.
3. Проблеми, принципи та методи управління змінами.
4. Аналіз готовності до змінта потенційного опору їм. Аналіз стейкхолдерів.
5. Принципи та методи подолання протидії змінам. Чинники успіху при управлінні змінами.

7.2 Види навчальної діяльності

- НД 1. Підготовка до лекцій з використанням опорного мультимедіа-конспекту.
- НД 2. Підготовка і виступ на практичних заняттях.
- НД 3. Індивідуальні завдання (підготовка презентацій) із використанням теоретичного матеріалу, представленого протягом всього лекційного курсу.

8. Методи викладання, навчання

Дисципліна передбачає навчання через:

МН1. лекції-візуалізації;

МН2. інтерактивні лекції;

МН3. модульне навчання;

МН4. мозковий штурм.

Методи групової форми: лекції, практичні роботи. Методи індивідуальної форми: бесіди, пояснення. Практичне заняття (групова робота). Методи групової форми: лекція, практичне заняття. Лекція-демонстрація. Методи групової форми: лекції та практичні роботи, інструктаж. Методи індивідуальної форми: бесіди, пояснення. Лекція-демонстрація.

9. Методи та критерії оцінювання

9.1. Критерії оцінювання

Оцінка	Визначення	Чотирибальна національна шкала оцінювання	Рейтингова бальна шкала оцінювання
ВІДМІННО	відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	5, 0 (відмінно)	$90 \leq RD \leq 100$
ДОБРЕ	в загальному правильна робота з певною кількістю помилок	4, 0 (добре)	$74 \leq RD \leq 89$
ЗАДОВІЛЬНО	виконання задовольняє мінімальні критерії	3,0 (задовільно)	$60 \leq RD \leq 73$
НЕЗАДОВІЛЬНО	можливе повторне складання	2 (незадовільно)	$35 \leq RD \leq 59$
НЕЗАДОВІЛЬНО	необхідний повторний курс з навчальної дисципліни	2 (незадовільно)	$RD < 35$

9.2 Методи поточного формативного оцінювання

Контроль навчальної роботи студента здійснюються за модульно-рейтинговою системою: систематичність та активність роботи студента на практичних заняттях, тестування, виконання завдань самостійної роботи, обговорення та взаємооцінювання студентами виконаних індивідуальних завдань, виконання підсумкового індивідуально-дослідницького завдання, виконання індивідуальних практичних завдань в ході семестру (розроблення та виконання навчальних проєктів або презентацій).

9.3 Методи підсумкового сумативного оцінювання

Відповідно до вимог регламенту навчального процесу для успішного засвоєння знань студентами та об'єктивного їх оцінювання здійснюються:

- *систематичний поточний контроль* здійснюється під час проведення практичних занять у формі вибіркового усного опитування та тестових завдань, підготовки доповідей за темою заняття, доповнень до доповідей, участі в обговоренні, презентації самостійних завдань. Має на меті перевірку рівня підготовки студентів до виконання конкретної роботи.

<p>- <i>модульний контроль</i> організовано у формі стандартизованого опитування за теоретичними питаннями, написання студентами поточних письмових тестових завдань, практичних завдань за змістовними модулями;</p> <p>- <i>підсумковий контроль</i> здійснюється з метою оцінки результатів навчання студента. Види підсумкового контролю: модульна контрольна робота, іспит.</p> <p>- <i>диференційований залік</i> – вид підсумкового контролю, що полягає в оцінюванні засвоєння студентом навчального матеріалу на підставі виконання ним певних типів робіт на практичних заняттях та індивідуального навчально-дослідного завдання.</p> <p><i>Деталізована інформація щодо методів та критеріїв оцінювання наводиться в регламенті оцінювання навчальної дисципліни.</i></p> <p>Оцінка студента формується таким чином:</p> <p>а) робота на аудиторних заняттях: 12 л. × 1 бал = 12 балів; 12 пр. × 1,5 бали = 18 балів;</p> <p>б) виконання підсумкового тесту – 15 балів;</p> <p>в) виконання завдання ПМК (розроблення та виконання навчального проекту, звітування за проектом) – 55 балів.</p> <p>Форма підсумкового контролю – диф. залік.</p>

10. Ресурсне забезпечення навчальної дисципліни	
10.1 Засоби навчання	Навчальний процес потребує використання мультимедіа (ЗН 1).
10.2 Інформаційне та навчально- методичне забезпечення	<p>Основна література.</p> <p>1. Власова О. І. Соціальна психологія організацій та управління [Текст]: підручник / О. І. Власова, Ю. В. Никоненко. – К. : ЦУЛ, 2010. – 398 с.</p> <p>2. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія професійної комунікації [Текст]: навч. посіб. / Л. Е. Орбан-Лембрик. – Чернівці: Книги – XXI, 2010. – 528 с.</p> <p>3. Москаленко В. В. Соціальна психологія [Текст]: підручник / В. В. Москаленко. – 2-е вид., випр. та доп. – К.: ЦУЛ, 2008. – 688 с. – Гл.22 «Соціально-психологічні дослідження динаміки малих груп»</p> <p>4. Татенко В. О. Соціальна психологія впливу [Текст] / В. О. Татенко. — К. : Міленіум, 2008. — 216 с.</p> <p>5. Циба В. Т. Соціальна психологія [Текст]: навч. посіб. / В. Т. Циба, Ю. Ж. Шайгородський. — Полтава : Дивосвіт, 2009. — 336 с.</p> <p>Допоміжна література:</p> <p>1. Копець Л. Класичні експерименти в психології [Текст]: навч. посіб. / Л. Копець. – К.: ВД «Києво-Могилянська акад.», 2010. – 283 с. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1584072019246/psihologiya/klasichni_eksperimenti_v_psihologiyi</p> <p>2. Метод социометрии. Понятия и процедуры // Биофайл. Научно-информационный журнал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://biofile.ru/psy/1659.html</p> <p>3. Профорориентационные тесты// Azps.ru [Електронний ресурс]. – - Режим доступу: http://azps.ru/tests/indexpf.html</p>

4. Блог-стаття Катерини Коламбет (рос.) Стадії формування команд по Брюсу Такмену. – Режим доступу:http://blog.netpeak.ua/stages_of_group_development/
https://uk.wikipedia.org/wiki/Стадії_розвитку_груп_за_Такменом
5. Горноста́й П. П. Психологія малих груп: структура, динаміка, ідентичність // Педагогічна і психологічна наука в Україні. – Т. 2. – Психологія, вікова фізіологія та дефектологія. – К.: Педагог. Думка, 2012. – С. 115-125. – Режим доступу:<http://gorn.kiev.ua/publ77.htm>
6. Кричевский Р. Л. Механизмы и динамика лидерства// Psyera [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://psyera.ru/4946/mehanizmy-i-dinamika-liderstva>
7. Лякішева А.В. Проблема групової згуртованості: аналіз наукових досліджень // Вища школа. Науково-практичне видання. № 5 (107). 2013. – С. 93-103.–Режим доступу:<http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/3998/1/cohesion.pdf>
8. Марковская И.М. Развитие малой группы // Psyera [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://psyera.ru/3405/razvitie-maloy-gruppy>
9. Особенности социального воздействия с позиций интеракционистской концепции // Jaуo.ru [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jaуo.ru/psv/osobennosti-socialnogo-vozddejstvija-s-pozicijj-interakcionistskojj-koncepcii/>
10. Руденский Е.В. Факторы групповой динамики// Psyera [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://psyera.ru/5322/factory-grupповoy-dinamiki>
11. Столяренко Л.Д., Самыгин С.И. Динамические процессы в группах// Psyera [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://psyera.ru/4852/dinamicheskie-processy-v-grupпах>
12. Социометрия // Национальная энциклопедическая служба[Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://voluntary.ru/dictionary/1106/word/sociometrija>
13. Социометрия //Пси-фактор [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://psyfactor.org/moreno.htm>
14. Принятие управленческих решений//Socioline.ru [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://socioline.ru/_seminar/exams/mans/man_2_q1.php
15. Природа лидерства и его основа. Ситуационные теории лидерства // Studopedia[Електронний ресурс].–Режим доступу:
<http://studopedia.org/1-29415.html><http://studopedia.org/1-29418.html>
16. Сачкова М.Е. Западноевропейский подход к исследованию феноменов власти // Электронный журнал «Психологическая наука и образование». 2010, № 5.–Режим доступу:
http://psyedu.ru/files/articles/psyedu_ru_2010_5_1966.pdf
17. Скібіцька Л. І. Лідерство та стиль роботи менеджера: навч. посіб. / Л. І. Скібіцька. – Київ : Центр учбової літератури, 2009. – 192 с.[Електронний ресурс].–Режим

доступу:<http://westudents.com.ua/knigi/311-lderstvo-ta-stil-roboti-menedjera-skbtka-l.html>

18. Хомяков В. І. Менеджмент підприємства [Текст]: навч. посіб. / В. І. Хомяков. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Кондор, 2009. – 434 с. [Електронний ресурс].–Режим

доступу:http://pidruchniki.com/1584072016050/menedzhment/menedzhment_pidpriyemstva

19. Эмпаэрмент // Nlp-system.com[Електронний ресурс].–

Режим доступу: <http://nlp-system.com/emprauerment.php>

Алифанов С. А. Основные направления анализа лидерства // Вопросы психологии [Електронний ресурс].–Режим доступу:

<http://voppsy.ru/issues/1991/913/913090.htm>

II ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Тема	Загальний обсяг, годин	Лекції, годин	Практичні заняття, годин	Лабораторні роботи, годин	Самостійне опрацювання матеріалу (СРС), годин	Індивідуальні завдання, годин (із обсягу СРС)
<i>Денна форма навчання</i>							
1	Історія вивчення групової динаміки	10	2	2		8	-
2	Концепції та моделі розвитку малої групи	10	2	2		8	-
3	Група як система. Групова ідентичність	10	2	2		8	
4	Класифікація малих груп	10	2	2		8	-
5	Групоутворення у трудовому колективі	10	2	2		8	-
6	Структура взаємостосунків у малих групах	10	2	2		8	
7	Групове рішення та груповий вплив. Явище конформізму	10	2	2		8	
8	Способи діагностики соціально-психологічного клімату та структури групи	20	4	4		10	
9	Психологічні бар'єри та проблеми. Конфлікти та шляхи їх подолання	20	4	4		10	-
10	Лідерство та управління в трудовому колективі	20	4	4		10	-
11	Управління комунікаціями в організації та групі	10	2	2		8	
12	Управління груповим та організаційним розвитком	10	2	2		8	-
Всього по модульному циклу		150	24	24		102	-

Узгодження результатів навчання з методами викладання, навчання та оцінювання

Програмні компетентності / результати навчання	Результат навчання за дисципліною	Види навчальних занять	Види навчальної діяльності	Методи, технології викладання і навчання	Засоби навчання	Методи та критерії оцінювання
ЗК 2,5,6,7, СК 1, 2,3,4,5,7,9 ПРН 1	РН1.	Л ПЗ	НД 1 НД 2 НД 3	МН1 МН2 МН3 МН4	ЗН 1 ЗН 2	М1 М2 М3
ЗК 2,3,5,6,7,11 СК 1,4,5,9,11 ПРН 5	РН2.	Л ПЗ	НД 1 НД 2 НД 3	МН1 МН2 МН3 МН4	ЗН 1 ЗН 2	М1 М2 М3
ЗК 2,3,5,6,7,11 СК 4,5,6,7,9,11 ПРН 6	РН3.	Л ПЗ	НД 1 НД 2 НД 3	МН1 МН2 МН3 МН4	ЗН 1 ЗН 2	М1 М2 М3
ЗК 1,2,4-9, СК 4,5,7,10, ПРН 7	РН4.	Л ПЗ	НД 1 НД 2 НД 3	МН1 МН2 МН3 МН4	ЗН 1 ЗН 2	М1 М2 М3
ЗК 1,4,5,6,7,11 СК 3,4,7,8,9,10 ПРН 9	РН5.	Л ПЗ	НД 1 НД 2 НД 3	МН1 МН2 МН3 МН4	ЗН 1 ЗН 2	М1 М2 М3
ЗК 1-7 СК 4,5,7,8,9,10	РН6.	Л ПЗ	НД 1 НД 2	МН1 МН2	ЗН 1 ЗН 2	М1 М2

ПРН 12			НД 3	МН3 МН4		М3
ЗК 1,4,7,9 СК 11 ПРН 14	РН7.	Л ПЗ	НД 1 НД 2 НД 3	МН1 МН2 МН3 МН4	ЗН 1 ЗН 2	М1 М2 М3